

Khabardeyce Kelimelerin Oluşumu

Khabardeyce'de "kalp" ve "araba" olmak üzere birbiri ile ilgisiz iki esas anlam taşıyan "GU" kelimesinden üretilen ve her biri, gramerine sadık kalınarak, doğal bir şekilde, kolay, zevkli ve eşsiz kalitede türetildiği için, (çağlar boyunca ve hala yazı kullanılmamasına, yahut asırlarca sekteye uğramasına rağmen) unutulmayan ve değişik şivelerinde de benzerleri bulunan kelime, deyim ve atasözlerini beş gruba ayırmak mümkündür:

A- Bedenin bir tarafı, yön, organın bir bölümü, özellikle ortası, herhangi bir şeyin ve bir fonksiyonun merkezi, bölge, yer, coğrafi alan, yeryüzü, gökyüzü ifade eden ve yüreğin öneminden ve merkezîyetinden mülhem bazı istisnai isimler,

B- Olumlu duygular,

C- Olumsuz duygular,

D- Akıl, zeka, düşünce, anlayış, anlaşma, hatıra,

E- Kalple hiçbir ilgisi bulunmayan "araba" ile ilgili grup,

Türkçe "gönül" denilen kavramın, belli başlı batı dillerinde bulunmadığı ve genellikle doğuya has bu mefhumun batı lisanlarına henüz yeni yeni ithal edilmeye uğraşıldığı, dil konularıyla ilgilenenlerce ifade edilmektedir. Şayet böyle bir arayış varsa, Kafkas dillerine müracaat etmeleri gerekir. Zira, bizim dilimizde "gönül" ile az çok ilgisi olmayan kelime yok gibidir.

Bu inceleme tamamlandığında, daha bariz bir şekilde görülecektir ki:

- adeta yüreği ile konuşan
- hemen hemen her sözü ve her fiili gönül terazisinde tartan ve yargılayan,
- neticede, GUM YEGK'U = Gönüle Yakışan'a itibar gösterip, GUM YEMUGK'U = Gönüle Yakışmayan'ı yadırgayan ve yasaklayan,
- cebri kuvvet desteğindeki yazılı kanun ve anayasaların beceremediğini, sadece bu YEMUGK = Ayıp sözcüğüyle tüm tarihinde başaran

bu duygusal, zeki ve hatta filozof millet, sadece iki harften ve tertemiz gönlü ile dupduru zekasını buluşturduğu bir organdan ibaret GU sözcüğüne dayalı en az 700 kelime, deyim türetmiştir. Bu benzersiz muhteşem sayı, değişik ve kısacık ek ve ifadelerle 3-5 bini de bulabilir. Ve esasında, kuralına sadık üretim halen devam da etmekte olup, bu dil canlıdır, mana ve hayat doludur.

Prof.Dr. Hayri Domaniç

THAM YA GUM HODU KARIYT ve THAM YA-G'U ZINESIM YA-İ LHE-A-SU DUNAYM TIRIYGAT. (Allah, gönülleri gibi (tertemiz niyetleri gibi) zenginlikler ve güzellikler versin... Gönüllerinin-hayallerinin ulaşabildiklerine, fiilen elleri-ayakları ile de uzanıp ulaşabilsinler.) Böyle varolsunlar, akli, zekayı, sevgiyi, yergiyi, anlaşmayı, ülkeyi ismen buluşturdukları tek yürek gibi bir ve beraber olsunlar.

Nart Dergisi'nin Temmuz-Ağustos 1998 tarihli 8. sayısında yayımlanan 2 no'lu incelemede GU sözcüğünden türetilen 18 kelime irdelenmişti. Latin alfabesi ile yazımından kaynaklanan zorluk dışında, eleştirilmesi istenen müteakip kelimeler de şöyledir:

A- "GU" KELİMESİNDEN ÜRETİLEN VE ÖZETLE ORGAN VE YER İFADE EDEN BAZI İSTİSNAİ İSİMLER:

Önemli bir sayı oluşturan bu grup kelimeler, tamamen istisna da olmayıp, yüreğin bedendeki yeri, fonksiyonu, hayatın ve her şeyin esası, önemli unsuru olmasından ilham alınarak türetilmişlerdir, kavram bütünlüğüne sahip bir silsile teşkil etmekte ve muntazam kurallara dayalıdır:

19) Evvela, istisnanın istisnası olarak GU kelimesi, mide anlamına da gelir. Mide de beden tam merkezinde ve önemli bir organ olduğundan buna GU denmiş veya kalple karıştırılmış da olabilir.

20) Veya Aç Karnına derken kullanılan GU-NEJ-U tarifi, sabah sabah uyanınca gönlün boş halini, yahut GU kelimesi aynı zamanda -ilerde inceleneceği üzere- akıl, kavrayış gibi anlamlar da taşıdığından, bilincin tam yerine gelmediği, boşlukta olduğu (JEY BEAŞKHO gibi) uyku semesi vaziyetini anlatıyor da olabilir.

21) El anlamına gelen "A" kelimesi ile basitçe kalp denilen GU kelimesi birleştirilerek türetilen A-GU (AG'u) kelimesi; elin kalbi, yani elin önemli bölümü, kalbin bedendeki gibi merkezi, ortası ve Türkçe tam karşılığı olarak AVUÇ İÇİ demektir. Kafkas danslarında avuç içlerini birbirine vurarak yapılan tempoya da AGU YEWOEN ve kısaca AGU denir.

22) Aynı şekilde LHE = Ayak kelimesi ile yapılan LHE-GU kelimesi de ayağın kalbi, ortası, yani avuç içi gibi merkezdeki çukur bölge, ayak altı ve özetle TABAN oluyor. (Buna benzer bir de, ayak altı anlamında LHA-BJE kelimesi de var ve sadece ayak için değil, genel olarak her şeyin altı için söylenebilir.)

23) Yukarıdaki kelimenin fiil şekli LHE-GU-N ise, ayak altı etmek ve yerleşik mecazi anlamıyla bir kuralı veya manevi değeri çığnemek, ihlal etmek, hiçe saymak demektir.

24) JŞIPKHAR WU-LHE-GU-N deyimini de; yapılışı şeyi, mesela gerçeği söylemek, dürüst davranmak gibi maruf (iyi olarak tanınmış) kuralları ayak altı etmek, çığneyip geçmek anlamındadır.

25) LHE-PE-GU:

Burun, ön, uç anlamındaki PE ile yapılan LHA-PE yahut LHE-PE; ayak ucu demektir. Yani ayağın ön tarafındaki taraklı, parmaklı kısma denir. Bu bileşik kelimeye bir de bölge-alan anlamıyla GU eklenerek türetilen LHE-PE-GU kelimesi de; bu defa bir küçük alanı, ayağın önünü merkez alan yakın çevresini ifade eder.

Aynı ayak ucu bölgesini tanımlayan bir de LHE-PAG kelimesi var ve THAMIŞGKEM Yİ BPEŞŞHAĞ WUTEYLHİN NAH, BEYİM Yİ LHE-PAG WUIYLHİN atasözü de; "Fakirin başucunda/baş yastığının üstünde yatacağına, zengin ayak ucu bölgesinde kıvrılmak daha iyidir, buna tenezzül etmek bile daha faydalıdır" anlamındadır.

26) ŞHA-FE-GU:

ŞHA = baş; FE = deri, yüz, yüzey demektir ve ŞHA-FE de başın yüzeyini ifade eder. Bu kelimeye de orta-merkez anlamıyla GU eklenerek yapılan ŞHA-FE-GU ise tepenin tam ortasını tanımlar.

27) ŞHA-ŞU-GU kelimesi de yukarıdaki bileşik kelimenin aynıdır. Yüz, deri ifade eden sözcükteki "F" sesinin şive değişikliği ile "Ş" yapılmasından ibarettir. "Ş" sesini yoğun bir sıklıkla kullanmayan ve yerinde kullanan, örneğin; Şeker yerine ŞO-ŞUĞ değil, (atalarımızın ilk gördüğü anda, önceden tanıdığı tuza benzettiği toz şekerini tadınca edindiği izlenimle bu defa bala benzetip) Bal-tuz, bal gibi tatlı tuz anlamında FOW-ŞUĞ/ FO-ŞUĞ diye isimlendiren ve Kadın kelimesini de ŞUZ değil, FIZ diye seslendiren Uzunyayla Khabardey Adıyebze'sinde de her nasılsa kabul görmüş bulunan bu ŞHA-ŞU-GU kelimesi de yine ŞHA-FE-GU gibi başın, tepenin, tam ortasını ifade etmektedir.

28) NE-TE-GU:

NE = göz demektir ve TE = üstü, yahut kaldıran = ZI-AT anlamıyla ilgilidir. Yani, NA-TE = gözün üstü, (belki de göz kapaklarını yukarı çeken, kaldıran) manasında ve her halükarda ALIN demektir. GU ilavesi ile yapılan NE-TE-GU kelimesi de alının tam ortasını tanımlar. Mesela, Yİ NE-TE-GUM ŞER

TIRİGAHOEN = alnının ortasına kurşunu isabet ettirmektir.

29) NE-GU kelimesi de gözün içi, merkezi demektir.

30) NE-GUM ZI GOR YİLHİN = gözünün içinde, gözünde (kötü) bir şey olmak, bir şer, bir cürum işlemek üzere bulunmayı ifade eder.

NEGU = Gözün içi'ne üç ayrı kavram girer:

a- Bir cisim bataabilir.

b- Takdire mazhar kişi, mecazen göze girer.

c- Bir de, ANI, HAYAL gibi canlanan bir görüntü de gözümüze girebilir ve film şeridi gibi resmi geçit yapabilir.

31) NEGUM KI XHEWOEN = gözün içine maddi bir şeyin vurması yani batmasıdır.

32) NEGUM JEHAN = Herhangi bir olumlu özelliği nedeniyle takdir edilen birinin mecazen göze girmesidir.

33) NEGUM KI JEBGKEN = gözün içine atlayan kelime anlamıyla ve zeka, beceri, atiklik gibi vasıflarla ister istemez kendini sevdirmek, ani ve zoraki kendini kabul ettirmektedir.

Yine, göze atlayan anlamındaki NE JEBGKE tanımı da, böyle afacan kişiye isim olmuştur.

34) NEGUM KI JEHAN = gözün içine (bir hatıra, bir tahayyül gibi) bir görüntünün girmesi;

35) NEGUM KI JEHOEN = böyle bir görüntünün gözün içine düşmesi, aniden canlanması;

36) NEGUM JEGKİN = Anıların göz içinde geçişi, adeta resmi geçit yapması;

37) NEGUM JEGKİJİN = Bu hatıraların gözümüzde yeniden canlanmasıdır.

Yukarıdaki Göz içi = NEGU kelimesinden başka ve benzerliği nedeni ile onunla karşılaştırılabilecek bir de NE-GK'U kelimesi var ve gözlerin bulunduğu yanakları, çehreyi ifade eder. Okunuşu; Yakışan ve yakışmayan (yani ayıp) anlamındaki YEGK'U / YEMIUGK'U gibi seslendirilir.

Örneğin;

a) PLA = kızmış, kızarmış kelimesi ile yapılan NE-GK'UPLH; kızarmış yanağı, yani alyanağı tanımlar.

b) HA NEGK'U denildiğinde köpek suratlı denmiş olur, mecazen (köpek gibi) arsız, utanmaz, yüz­süz demektir.

c) Yİ NEGK'UM UPLE MIHKUN = suratına bakılmaz kötü kişi,

d) Yİ NEGK'UM DAWRU WUIPLEN? = (utanmadan) yüzüne nasıl bakarsın?

e) NEGK'UR ZEEHAN yahut ZEXHEHAN = çehrenin bulanması, karma karışık olup birbirine girmesi, kelime anlamıyla, kızma ve üzülmeye neticesi suratın asılması,

f) NEGK'UR ZIUXHİJİN = Yukardaki surat karışıklığının açılması, kızgınlık ve üzüntünün dağılıp uzaklaşmasıdır.

38) NEGK'UR GUM Yİ ĞUNGES = yüz kalbin aynasıdır anlamındadır.

39) NE-PE-GU:

NA-PE = Göz ve burnun tanımladığı yüz, surat demektir. NE-PE-GU ise, (mesela, yumruğu yerleştirmekle övünülen) suratın ortasını ifade eder.

40) Aynı şekilde, PE-GU = burnun ortasını,

41) Sırt anlamındaki JZIB kelimesi ile yapılan JZIB-U-GU kelimesi sırtın ortasını,

42) Çok kullanılsa bile, A-JZIB-U-GU = elin sırtının (el üstü = A-JZI-U'da denilen) elin dışının tam ortasını,

43) Bel anlamındaki BĞİ ile yapılan BĞİ-GU kelimesi de belin ortasını,

44) Göğüs, döş ifade eden BĞA ile yapılan BĞA-GU kelimesi de göğsün, döşün ortasını gösterir.

45) Et anlamındaki LI eklenecek yapılan ve pişmiş tavuğun makul bir parçası olan BĞA-LI-GU-BE kelimesi de Göğsün orta eti anlamındadır. Bu kelimedeki GU-BE bölümünün aslı Ön ve Bağır anlamıyla GU-PE olabilir ve bu takdirde BĞA-LI-GU-PE; daha açık bir şekilde göğüs önü eti demektir.

46) BZE-GU = Dil organı:

Evvela, BZE; konuşulan dil, yani lisan ve aynı zamanda bir lisana mensup (ona ait) söz demektir. Örneğin, TURKUBZE = Türkçe, ADIYEBZE = Adigece, KHABARDEYİBZE = Khabardeyce, HATIKOYİBZE = Hatikoyca gibi.

Bu BZE kelimesine (bir fonksiyonun merkezi yani organı) anlamıyla GU eklendiğinde ise, konuşma organını isimlendiren BZE-GU yapılır. Ve bu zengin kelime aynı zamanda Tad alma duyusunu fiilen gerçekleştirdiğimiz dilleme / dilimizle yalama anlamındaki YEBZEYİN kelimesini de içerir. Özetle, BZE-GU; öncelikle konuşma ve bu arada yalama / tat alma organı olan dildir.

47) Yİ BZE-GU KI HURİDZİN = dilini fırlatarak birine göstermektir.

48) Basit anlamlarıyla dil-kalp-burun gibi enteresan bir üçlüden oluşan BZE-GU-PE kelimesi de; konuşma ve tat alma organının burnu, yani dil ucu dur.

49) BZE-GUM yahut BZE-GU-PE-M ULHİN / UTİN deyimi, hatırlanmak üzere

bulunan bir şeyin dilin (ve U = dudağın) ucunda olmasını ifade eder.

50) BZEGUR SE YİXHA / YİXHIĞ = Dil, yalın (kınından çıkarılmış) bıçak (kılıç) gibidir.

51) S'UH LHEPKIM YİPSER YİBZEG'U = İnsan soyunun canı dilidir.

52) BZEGUM S'UHXHER ZİREYĞAŞXHİJ = Dil insanları birbirine yedirir.

53) BZEGUM DUNEYR YE'AT = Dil, dünyayı kaldırır.

54) FOWUBZEGU ZİHOJIN = Menfaat için birine bal dilli davranmak, tatlı dil dökmektir.

55) BZEGU AFV'U, GU VFEY tanımlaması = Dili tatlı da kalbi pis anlamındadır.

Ana kaide olarak, yalın haliyle BZE sözcüğü lisan/söz demek ve organ anlamıyla GU eklenerek yapılan BZE-GU kelimesi de konuşma organı Dil'i ifade etmekle birlikte, sözün gelişine uygun olarak "Lisan/söz" ve "dil organı" kavramları, biri diğerinin yerine ve bazen her iki manayı da içerecek şekilde kullanılmıştır. Mesela Türkçe ve Arapça'da olduğu gibi pek çok lisanda da Dil kelimesi hem konuşulan lisanı hem de konuşma organını ifade eder. Çeşitli örnekler:

a) BZE-A-GO = Küt dilli, dili küt yani dilsizdir.

b) BZE-MI-U' :

Evvla OEN = Söz söylemek, seslenmek, ünlemek anlamlarını taşır. ĞA-OEN = söyleneni ünletmek, (haberi) yaymaktır. Söyleneni söylemek anlamındaki OER OETEN kelimelerinden kısaltılarak yapılan ORUWATE; Söylenti'dir ve kısaca nakleden kişiye de denilir.

THA-OEN = Tanrıya seslenmek, arz etmek anlamıyla Dua ve Tanrı ismi anılarak, Allah adı (veya mukaddes bir şey) üzerine yapılan Yemin'dir.

Söz konusu OEN fiilinin kökü U = **Du-dak** ve fiilin aslı da U-EN olup, Dudaktan seslenmek'tir. Çekiç yahut patlayan top sesi için de U-EN yahut O-EN fiili kullanılmakta ise de aslı, dudaktan, hatta insan dudağından ses çıkarmak ve hatta anlaşılır söz çıkarmak, (PSELHEN gibi) Söylemek'tir. Aynı kökten Dinlemek anlamında üretilen DE-OEN / YE DE-U-N kelimelerinin aslı da, bu Söyleneni dinlemektir ve atalarımız:

aa) BP'OEN NAHRE DE-OEN = Konuşmaktan ziyade söz dinlemek (iyidir).

bb) WU MI-DA'OME VU OE-HKUN = Söz dinlemezsen ünlenirsin, yani ZI-MI-HK'U / MI-JE = Bir olmaz / yapılmaz şey yaparsın

da, kötü bir namın, söylentin olur demişlerdir.

Netice olarak, Dil anlamındaki BZE sözcüğüne olumsuzluk eki "MI" ile OEN fiilinin kısaltılmışı "U" eklenerek yapılan BZE-MI-U' kelimesi; seslenemeyen, söz söyleyemeyen dili, yani BZE-A-GO gibi **Dilsiz**'i tanıtır ve mecazen derdini anlatamayan, adet-görenek bilmeyen anlamı da vardır.

56) ZİBZE-GU (ZİBZE) WUMIŞEM WUAXHEHAME WU BZE-MI-U' = Lisanını bilmediğin topluluğa girersen dilsiz sayılırsın.

c) Meramını anlatamadıkları için şefkate muhtaç hayvanlar da, BZE Zİ-MI-A THAMIŞGKE = dili olmayan zavallı yaratıklar olarak nitelendirilmişlerdir.

d) Bütünün bir bölümü, genellikle yarısı olmayan = NIKO ve diğer bölümüne muhtaç = HO-NIKO kavramları ile yapılan BZE-NIKO kelimesi; tam ve mükemmel **konuşmaya muhtaç, yarı/noksan dilli**, yani peltek-pepe (ve biraz da adet-görenek bilmeyen) kişiyi ifade eder.

57) BZE-GU-REF kelimesi de; sürüklemek, oradan oraya sürüklemek anlamındaki LHEFIN / ZİRİLHEFEN fiillerinden üretilmiş ve dilini ağız içerisinde oradan oraya sürükleyen, rahat kullanamayan anlamıyla peltek, pepe demektir.

e) Sağlam anlamında BIDE kelimesi ile yapılan ve Türkçe "ağzı sıkı" deyiminin karşılığı olan BZE BIDE = Sağlam dil, sıkı dilli;

f) ZİBZE BİDEM NASIP YİES = Dili sıkı, sağlam olanın, yani sır tutabilenin, gevez olmamanın şansı vardır, kısmetlidir.

g) Bir şeyi sakınmak, koruyup kollamak, hata yapmamaya dikkat ve itina göstermek anlamındaki HO-SAKIN fiili ile yapılan BZEM HOSAKIN / HO-M-SAKIN = Diline hakim olup, sakınmak ve karşıtı, sözünü sakınmamak, hiç dikkat etmemek;

h) WUİBZEM KI-U-HAR JUMUA = dilinin ucuna uğrayanı (geleni) söyleme!

i) Çok kötü bir söz söyleyen için denen WUİBZER PUH = Dilin kopsun;

j) WUİBZER (WUİJER) WUBID = dilini (ağızını) tut, gevezelik etme;

k) YİBZER YİWBUDAS = Felç gibi bir hastalık sebebiyle dili tutuldu veya aşırı heyecan, şok gibi bir nedenle nutku tutuldu, konuşamaz oldu anlamındadır.

58) Sert bir şeyi yumuşatmak, pelte hale getirmek ve bağlı bir şeyi çözmek anlamındaki ĞA-TDE'TEN fiili ile yapılan Yİ BZE-GU (Yİ BZE) KE ĞA-TE'TEN = dilini yumuşatmak, çözmek yani konuşmayı konuşmaktır;

59) BZEGUR ZE VFENEN = dilin takılıp dolaşması, yani bir an için konuşamamak;

l) YİBZEM YEDZEKAJİN = Kazara veya pişmanlık yahut şaşkınlık belirtisi olarak kendi dilini dişlemek yani ısırmasıdır.

m) ZEZ = safra; NAHRE NAH = bir şeye kıyasla daha, DİG = Acı-buruk-ekşi; FOW = bal; AFV = tatlı, GATE = kılıç, JAN = keskin anlamında olmak üzere; "BZER, ZEZİM NAHRE NAH DİG, FOWUM NAHRE NAH AFV, GATEM NAHRE NAH JAN" atasözü; "Söz, safradan acı(buruk-ekşi), baldan tatlı, kılıçtan keskindir" anlamındadır.

n) BZE kelimesine birleştirici "A" sesi ile birlikte, kötü anlamına gelen GE eklenecek yapılan BZE-A-GE = Söz bakımından kötü, yani **arsız** demektir. Her türlü **huysuzluk** için de söylendiği gibi, yerine göre biraz da takdir içeren korkusuz, yiğit anlamında da kullanılabilir.

o) Yukarıdaki BZEAGE = Arsız kelimesine, yine kötü, fena anlamındaki EY ilavesi ile kısaltılarak yapılan, yani BZE kelimesine kötü anlamında iki ayrı sözcük; GE ve EY takılarak türetilen BZEGE-Y ise; Arsızın kötüsü, iyice arsız, çok arsız demektir.

p) Ağız = JE kelimesi ile yapılan JE BZAGE ise, Arsız ağız yahut, Ağız ve dili kötü, yani incitici, acı sözlü kişidir.

q) Tek başına kullanılsa bile, aynı şekilde NE = göz kelimesi ile yapılan NE-A-GE kelimesi de; göz bakımından kötü, yani sert, fena bakışlı demektir. BZEGE-NAGE ikilisi de; hem dili, hem gözü kötü, yani sözü ve bakışı acı, saldırgan, tehditkar, bu haliyle toplum dışı, kısaca yaramaz-kötü kişiyi anlatan bir deyimdir. (FE-A-GE sıfatı da derisi, yüzü kötü kelime anlamıyla **çirkini** ve soluk benizliyi tanımlar.)

Yukarıda (m-n-o-p) şıklarında yazılı ve BZE = Dil-söz köklü olup özetle arsız-huysuz ifade eden BZE-A-GE grubu kelimelerin;

- başına (göreceli olarak) "daha" anlamında NAH getirilerek, daha arsız, kötünün kötüsü,

- yahut sonlarına "oldukça" anlamında DIDE veya ŞE ekleri takılarak oldukça arsız,

- veya, "çok" anlamında KOD veya BE ilavesi ile çok arsız

anlamında yapılan bileşik kelimelerle kavramlar zenginleştirilmiştir. Örneğin;

NAH BZEGE NAGE WU-M-ĞOTIN = Daha huysuz/yaramazını bulamazsın;

BZEGE DIDE = oldukça arsız, iyice yaramaz;

BZEGE-Y-I-ŞE = oldukça arsızın kötüsü;

KODU JE BZAGES = Ağız ve söz bakımından çok arsız.

BZEGU/BZE kelimelerine götürmek, taşımak anlamındaki (HIN) fiili takılarak türetilen kelimeler:

60) BZEGU-HIN = Söz götürmek'tir. Olumsuzluk eki "MI" ilavesi ile yapılan BZE-MI-H = Söz götürmeyen demektir.

61) Bunun tam karşısı BZE-GU-H ise; Söz götüren, insanlar arasında söz taşıyan, yahut taşıyıcı dil kelime anlamıyla dedikoducu'nun sıfat ve ismi olmuştur.

62-63) BLI = 7 sayısı olmak üzere dedikoducunun vasfı da BZEGUHİR (BZEGURİHIR) BZEGU-İ-BL atasözüne göre, dedikoducu sadece duyduğunu taşımakla da kalmaz, bildiğine pek çok ilave ve iftiralar da katar, adeta yedi dillidir.

64) YİXHİN = İçinden çıkarmak fiiliyle yapılan GU-R-İXH (GUR YİZİXH)= Yüreği yerinden çıkararak demektir.

BZEGUH GURİXH ikilisi de; dedikoducunun yürek çıkararak, yani yürek hoplatan, can yakan türünü tanımlayan bir deyimdir.

65) BZEGU ZİREYHA = Yanında her zaman dedikodu türü malzeme taşıyor, hazır bulunduruyor, hep dedikodu yapıyor;

66) BZEGU HO-HIN = Birisi hakkında/aleyhinde söz götürmek, dedikodu yapmak;

67) BZEGU ZE-HO-HIN = Birbiri aleyhine söz götürmek, karşılıklı dedikodu yapmak;

68) Yeniden geri taşımak, yani geri getirmek anlamındaki KI-HUİ-HI-JIN kelimesiyle yapılan ve Türkçe "dilinin belasını çekmek" deyimine benzeyen YİBZEGU KIHUİHJIN deyimini de; kişinin başkası aleyhine dedikodu ile amaçladığı kötülüğü, yahut karşılık olarak hakettiği belayı, dilinin kendisine geri getirmesi'dir.

"GU" sözcüğüyle yapılan ve bir iş merkezi, yol, bölge-alan-arazi, coğrafi alan, ülke-vatan, dünya-yeryüzü, gökyüzü gibi, özetle

en küçüğünden en büyüğüne kadar BİR YER ifade eden kelimeler:

Evvla, yukarda geçen A-GU, LHE-GU gibi kelimeler de, “merkezi” anlamlarının yanında, bu grup kavramla da ilgilidir ve beden yahut organın bir bölümünü ve özellikle merkezinin, tam ortasının etrafındaki küçük bir alanı ifade etmektedirler. Ve özellikle, LHE-PE-GU = Ayak ucu bölgesi, ayağın dışında küçük bir alandır. Şöyle ki:

69) JZE-GU = Ocak:

JZEN = Pişmek ve ĞA-JZEN = Pişirmek fiilinden kısaca alınan JZE ile, buradaki özel anlamıyla (bir fonksiyonu ifa yerini, iş merkezini) ifade eden GU sözcüğü birleştirilerek; Pişme yeri, pişirme merkezi, yani ocak demek olan JZE-GU türetilmiştir.

70) BJE-GU = Avlu:

“Kapı” karşılığı BJE kelimesine “Alan-bölge” anlamıyla GU sözcüğü eklenerek yapılan BJE-GU kelimesi, -binanın içinde değil, dışında kalan bölge olmak üzere- kapı (önü) alanı, yani avludur. (Buna benzer bir de, kapı önü demek olan BJE-U-PE kelimesi de vardır.

71) ĞO-GU = Yol:

Tartışmasız “yol” demek olan bu kelime, eki, bileşiği olmayan, yani tek ve bütün bir sözcük olabilir. Ancak, özellikle aşağıda açıklanan ve GU sözcüğünün bölge-alan-saha ifade eden manasıyla türetilmiş kelimelerin çokluğu ve muntazam silsilesi nazara alındığında, ĞO-GU kelimesinin de GU sözcüğüyle türetilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Şöyle ki:

ĞO = Yuva, in demektir. ĞO-A-NE kelimesinin **delik** ifade etmesi de, atalarımızın ilk tespitine göre İnin gözü kelime anlamında teşekkül etmiş olacak. Ve ĞO-NE-DES denilen tahtakurusu ismi de; tahtaya oyduğu Yuva gözünde, yani deliği içerisinde oturan anlamındadır. Hepsi birer filozof icadıdır.

(ĞO sözcüğünün konumuzla ilgisiz ikinci anlamı da Sarı olup, yukarıdaki Yuva gözü = ĞO-A-NE kelimesinin tam ters-yüz edilmesiyle yapılan NE-A-ĞO kelimesi bu defa, Sarı Göz, yani sarışın demektir ve dili bilen bunları hiçbir zaman karıştırmaz.)

Söz konusu Yuva = ĞO kelimesine, bölge alan anlamıyla GU sözcüğü eklenerek yapılan ĞO-GU ise; Yuva bölgesi, yani yuvaya geliş gidiş alanı'nı ifade eder. Bu saha, öncelikle yuva sahibinin ve yuvasına gelen-gidenin (KA GK'O / NA GK'O) kullanıldığı bir güzergah olup, iptidai (ilk, basit) oluşumu yuvadan ve BJE-GU = Avlu'dan başlar, haliyle ince uzun bir alandır, dönüp dolaşıp geline-

cek yer yuvadır, her yol yuvaya çıkar ve her yuvanın zorunlu olarak bir yolu olacaktır. Özetle, ĞO-GU kelimesi öncelikle yuva ile ilgilidir. Sonradan zamanla, her türlü geliş gidiş istikamet ve güzergahına da, yuva manası hiç hatırlanmaksızın Yol = ĞO-GU denile gelmiştir.

Not: Av. Mustafa Domaniç'in de önemli katkısı bulunan bu yazı, ĞO-GU ile ilgili pek çok kelime ve deyim örnekleriyle devam edecektir. Eleştirilerinizin 0 212-244 54 52 numarasına fakslanması temenni olunur.

